

японського екзистенціалізму не в меншій мірі, ніж для західноєвропейського притаманні мотиви абсурдності буття, беззмістовність людського існування, безпорадності трагічності людського буття та ін.

Японський екзистенціаліст страждає не стільки від «руху до смерті», скільки від того, що його причетне світові Я» втрачає свою сутнісну людську значущість в очах інших людей, які не потребують, більш того взагалі не бачать в ньому особистості. Особистість східного світу неначе «розчинена» у суспільстві, яке, у першу чергу, орієнтоване на соціальну групу і ця особистість є більш людяною, ніж особистість західного світу, екзистенціалістські настрої якої є закономірним результатом розвитку індивідуалістичної та антропологічної західноєвропейської культури. Екзистенціалістське положення про безпорадність людського розуму, відмова від об'єктивного пізнання та перетворення дійсності, відношення до існування як до «буття до смерті» у культурі Японії досить легко узгоджувались з містикою езотеричного буддизму. Отже, метафорична онтологізація людських переживань, які насамперед відображають буддистські світоглядні установки, являється одним з наріжних каменів японського екзистенціалізму. З допомогою такої метафоричної онтологізації японський екзистенціалізм немовби «обживає» буття і робить це буття якщо не пізнаним, то хоча б впізнаним. Дійсне оволодіння ним підміняється намаганнями як-небудь звикнутись та змиритись із загрозовою невідданістю світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Великовский С. И. Грани «несчастливого сознания» / С. И. Великовский. – М.: Искусство, 1973. – 240 с.*
2. *Рехо К. Современный японский роман / К. Рехо. – М.: Наука, 1997. – 304 с.*

Макієнко С.А.

ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

У світі, який інтенсивно глобалізується, питання співіснування з «іншими», відмінними від тебе, висувається на одне з найважливіших місць. Більш того, проблеми, пов'язані з культурними відмінностями, займають важливе місце в таких галузях як освіта, наука та ідеологія. Тому цікавість дослідників до мультикультуралізму та його проблематики останні десятиріччя зростає. Особливо це притаманне для країн, подібних Україні, які зазнали докорінних змін у сфері ідеології у зв'язку з політичними та економічними перетвореннями, такими як розпад Радянського союзу, Варшавського договору та системи соціалістичного табору взагалі. Тому дослідження становлення і розвитку філософського дискурсу мультикультуралізму в контексті міжкультурних комунікацій сучасного світу є актуальною проблемою для української філософської науки.

Вперше термін «мультикультуралізм» було вжито у доповіді 1965 року Королівської комісії з питань білінгвізму та бікультуралізму в Канаді. Тоді малися на увазі конкретні типи програм та політичних ініціатив, призначених реагувати на етнічне розмаїття. Було запропоновано так званий, програмно-політичний підхід, який повинен був враховувати інтереси різних національних груп та забезпечити для них певний ступень визнання та самостійності, зберігаючи при цьому деяке бачення національної єдності.

За останні півсторіччя накопився великий досвід в дослідженні саме феномену мультикультурності та проблем мультикультурних суспільств у закордонній науці (У.Бек, Ю.Габермас, У.Джеймс, Ч.Тейлор, Ст. Фіш та ін.). Але, як підкреслює М. Култаєва, розуміння мультикультурної реальності, притаманне XIX і XX століттям, не відповідає тим зрушенням, що відбуваються зараз у множинній культурній визначеності сучасного світу [3, с. 32]. Дослідники стверджують факт існування теоретичного дефіциту з цього боку у сучасних науках про суспільство (філософії, соціології та ін.) та потребу в новій моделі мультикультурного соціуму, яка б відображала динамічні і мобільні показники сучасних мультикультурних суспільств (Айкенпаш Р., Култаєва М.). Але слід зазначити, що при дослідженні феномена мультикультуралізму в останнє десятиліття спостерігаються певні зрушення, які спрямовані на подолання означеного теоретичного дефіциту, що обумовлено відкриттям наднаціонального та транснаціонального вимірів активного і мобільного суспільства та прискоренням темпів цивілізаційних процесів.

Для української філософської науки та суспільствознавства в загалі важливим явищем стала публікація книги Ч.Тейлора «Мультикультуралізм і «політика визнання», яка вийшла в Києві в 2004 році. Саме в ній класик мультикультуралізму обґрунтував теоретичний конструкт мультикультурного суспільства та політику визнання. Виходячи з факту даності такого суспільства, він писав: «Інші культури існують. І ми повинні й надалі жити разом – водночас як у межах усього світу, так і перемішані у кожному окремому суспільстві» [4, с. 70]. Дана публікація підштовхнула до розв'язання зацікавленої дискусії з проблем мультикультуралізму, яка відбулася в листопаді 2004 р. в Інституті філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, та викликала низку публікацій з проблем мультикультуралізму в середовищі філософів та соціологів України (Є. Бистрицький, В. Горський, М. Култаєва, М. Попович, С. Пролєєв, О.Ярош та інші).

Розглядаючи процес становлення і розвитку філософського дискурсу мультикультуралізму, почнемо з його визначення. Мультикультуралізм, як явище, став відомим відносно недавно. Виникнувши в 70-і роки XX ст. мультикультуралізм виступив одночасно і в ролі соціального руху, і як певна ідеологія. Він став однією з успішних моделей рішення складних проблем, які пов'язані з культурною, етнічною, расовою і релігійною неоднорідністю держав, яких в світі абсолютна більшість. Лише менш, ніж 10% країн можуть розглядатися як культурно однорідні.

У неоднорідному світі однією з перших з'явилася асиміляційна модель як шлях подолання культурно-етнічної різноманітності, яка одержала назву «плавильний тигель» (melting pot). Вона була орієнтована на максимально повне розчинення меншин в домінуючій культурній і етнічній спільноті. Прикладом реалізації даної моделі може слугувати Франція. Ця країна є громадянською монокультурною нацією, державою-нацією. Що стало можливим завдяки політиці культурного універсалізму, яку Франція проводила протягом довгого часу, нівелюючи етнічні і мовні відмінності.

Асиміляційна модель «плавильного казана» з формування єдиної американської нації визнається дослідниками мультикультуралізму (Дж.Александр, Ф. Аткинсон, Ш. Бенхабіб, Ч. Кукатіс, У. Кімліка, В.Малахов, Н. Покровська, А. Садохін, Д. Сакс, В. Тішков, У.Холл) ілюстрацією до міфу про етнічно і культурно нейтральну ліберальну державу. В даний час політика країн, які прийняли доктрину мультикультуралізму (США, Великобританія, Франція, Канада, Австралія, Нова Зеландія і ін.), асоціюється з офіційним визнанням паралельного існування різних етнічних груп усередині держави і створенням державою сприятливих матеріальних і правових умов для цього. Мультикультуралізм походить навіть не стільки з установок на толерантність, скільки з бажання запобігти конфліктам і протистоянню усередині держави.

Друга модель – інтеграційна припускає збереження кожною етнокультурною спільністю своєї ідентичності. В той же час важливим є те, що в суспільно-політичній сфері дана модель базується на здійсненні принципу рівності прав і свобод всіх членів суспільства, а у приватній сфері, яка охоплює культурні, етнічні, релігійні і інші аспекти, вважає їх приватною справою окремої людини. Прикладом такої етнічної нації може слугувати Німеччина. Хоча там і проводиться політика, спрямована на стирання культурних, етнічних і мовних відмінностей, але це не декларується і не завжди відкрито.

Мультикультуралізм став третьою моделлю, спробою подолання попередніх моделей, третім шляхом рішення культурного і національного питань. Ця модель виникла в Канаді і США, які є різномірними в культурному, лінгвістичному, релігійному і етнічному плані країнами.

Інша ситуація в США. Населення цієї країни історично складалося щонайменше з п'яти основних елементів: корінного населення – індіців; африканців – нащадків рабів, маси яких завозилися з Африки; релігійно та соціально-неоднорідної першої хвилі колоністів; політичної і економічної еліти англосакського походження; подальших хвиль іммігрантів з європейських і з латиноамериканських і азійських країн.

Спочатку, намагаючись створити єдине і згуртоване суспільство і державу, Америка орієнтувалася на французький шлях – асиміляційний. Поряд з політикою асиміляції проводилася і політика відторгнення: резервації для індіців, расизм відносно афроамериканців, дискримінація представників інших груп кольорового населення. Але до середини ХХ ст. стало ясно, що ця політика не принесла бажаних результатів. Постійно існували ризики соціальних вибухів. Визвольний рух афроамериканців за громадянські права в 1960-і рр., рух фемінізму, сексуальних меншин і т.д. підштовхували до пошуку інших шляхів подолання національно-культурних проблем. Таким шляхом здійснилось становлення мультикультуралізму. Спочатку його основною метою було рішення гострої проблеми афро-американської меншини, згладжування руйнівних наслідків расизму. Мультикультуралізм виступав як політика певних пільг і компенсацій, що надавалися перш за все у сфері вищої освіти. Але поступово, мірою зростання вимог з боку африканської меншини і підключення до них вимог інших меншин, стан у питаннях між культурної взаємодії ускладнювався і погіршувався. Виникло явище, яке було назване «тиранія меншості». Тому 90-і роки пройшли у дискусіях про мультикультуралізм та його негативні наслідки.

Проте, мультикультуралізм вплинув на інші багатокультурні країни, такі як Австралія, Колумбія, Парагвай, Південна Африка, в яких були прийняті конституції, засновані на багатокультурності.

Підводячи підсумки, підкреслимо, що мультикультуралізм заперечує універсалізм та відмовляється від інтеграції і від асиміляції. Мультикультуралізм спрямований на реалізацію принципу рівності всіх культур і принцип культурного плюралізму. Він відкидає будь-яке загальне, центральне ядро цінностей, але часто-густо представляє культуру домінуючої етнонаціональної спільності, і вимагає повної рівності для всіх культурних, лінгвістичних, релігійних і інших меншин. В децю помірній формі мультикультуралізм робить акцент на рівній гідності всіх культур, що входять у суспільство.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Култаєва М.Д. *Мультикультуралізм та його альтернативи: теоретичні розвідки німецької соціально-філософської думки* / Култаєва М.Д. *Мультикультуралізм та його альтернативи: теоретичні розвідки німецької соціально-філософської думки* // Концепція мультикультуралізму. Збірка наукових праць / Відпов.ред. О.Є.Гомілко — К.: Стило, 2005. - с.30 – 42.
2. Тейлор Ч. *Мультикультуралізм і «політика визнання»* / Тейлор Чарльз *Мультикультуралізм і «політика визнання»* / Пер. с англ. – К.: Альтерпрес, 2004. - 172 с.

Могіла А.С.

ПРОЯВИ СТРАХУ ЯК БІОПСИХОСОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

У сучасних умовах розвитку суспільства постійно підвищується кількість подій, ситуацій, об'єктів і чинників, що можуть суб'єктивно сприйматися як загрозові. Причинами цього можна вважати радикальні перетворення соціально-економічної та політичної сфер життя, загрозові екологічні фактори, швидкі темпи урбанізації. Наявність страхів, що виникають у результаті зазначених факторів, впливає на розвиток особистості, на якість і результативність її соціальної діяльності, на здатність до реалізації власного потенціалу.

Вивченням страху як психологічного феномена займалися А. Адлер, Дж. Вольпе, К. Е. Ізард, Ф. Перлз, Ф. Ріман, К.Хорні, А. Фрейд, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Г. Юнг та ін. Серед російськомовних авторів - О.І.Захаров, Е. П. Ільїн, А.В. Петровський, О.О. Прилутська, О.М. Прихожан, Ю. В. Щербатих та ін. У вітчизняній психології проблему страхів досліджували В.А. Гузенко, Н.В.Карпенко, А. В. Мазур, В.А. Мініярова, С.М. Ольховецький, О. С. Туренкота і ін. Страх описувався спеціалістами різних галузей – психологами, фізіологами, філософами, соціологами, політологами і т.д., і всі ці дослідження розкривають багатомірність даного поняття, але через підвищення роз'єднання в наукових напрямках, ускладнюється цілісне сприйняття цього феномену людської психіки. Тому залишається актуальним комплексне висвітлення страху як біопсихосоціального явища.

Мета статті – дати характеристику біологічних, психологічних та соціальних аспектів прояву страхів особистості.